

PISATELJI O SVOJEM DELU

Dušan Jelinčič

Moja pot do literature

Literaturi sem se približal dokaj nenavadno preko svojega vedoželjnega in neučakanega značaja, ki me je privedel na vse konce sveta, od kalifornijskih puščav do senegalskih plaž, od indijskih templjev do evropskih prestolnic, od južnoameriških pragozdov do himalajskih vrhov, od kaotičnih metropol do neskončnosti afriških savan. Odkar pomnim, sem zelo radoveden človek. Ta intelektualna vedoželjnost se me je lotila kmalu po desetem ali dvanajstem letu starosti in je rasla brez prestankov. Svojo katarzo je dosegla na dveh nivojih, ki sta nato z leti opravila kvalitetni skok.

Prvič. Lotil sem se divjih potovanj po tujih kontinentih – šlo je za dolge mesece potikanja brez točno določenih ciljev – edina gotovost je bila popolna negotovost jutrišnjega dne. Potovanja so se nato spremenila v himalajske odprave in v bolj »intelektualne« potje po sledih velikih pisateljev. Dolga romanja sem začel v višješolskem obdobju, zlata leta pa so bila univerzitetna, ko sem se redno vračal domov le nekaj tednov pred izpitnimi roki, v tem kratkem času pa sem moral študijsko nadoknaditi vse, kar se je pač dalo. Ko sem se zaposlil kot novinar, je bilo seveda vse težje: tudi zato sem moral nujno spremeniti katarzični pristop do klatenja po svetu, ki pa je lahko tudi obisk bližnjega griča ali vzpon na mogočno goro.

Drugič. Odkar pomnim, ogromno berem, pri tem pa sem opravil povsem enako pot kot pri potovanjih. Najprej sem bral vse, kar mi je prišlo pod roke, to branje pa je bilo spet tesno povezano s potovanji. Tako sem se recimo pred potovanjem, med njim in po njem v Združene države Amerike lotil Williama Faulknerja, Steinbecka, Hemingwaya, Dos Passosa, Saula Bellowa, Scotta Fitzgeralda, Jacka Londona, Thomasa Wolfa, pa tudi Tennessee Williamsa, Henryja Millerja in Jacka Kerouaca, ob potikanju po Latinski Ameriki pa sem požiral Garcio Marqueza, Vargaso Llosa, Ernesta Sabata, Amada, Borges, Arguedasa, Roa Bastosa, Manuela Scorzo, Miguela Asturiasa in Carlosa Fuentes. Kakor sem nato postajal izbirčen pri potovanjih in sem šel recimo v Prago, da bi zadihal Kafko, v Pariz, da bi občutil Sartra in predvsem Louisa Céline, v Nemčijo Bölla, v Moskvo pa Dostojevskega, Tolstoja, Bulgakova in Lermontova, tako sem postajal izbirčen pri branju in mi je to vse bolj postajalo predvsem iskanje in piljenje povsem osebnega stila. To iskanje je seveda šlo prek grmade knjig, na desetine in desetine sem jih prebral na leto, in vsaka, še tako ničeva, mi je nekaj dala.

In potem pisanje... Nisem se rodil pisatelj. Nihče mi ni niti v šoli recimo rekel: »Fant, dobro pišeš! Ne bi se ti lotil te umetnosti bolj sistematično?«, ne, ne, kje pa. Do pisanja sem prišel po dolgi, naravni, zato pa toliko bolj gotovi poti. Danes lahko

rečem, da sem imel pisanje v krvi že od nekdaj, vendar sem mu dal jasno obliko šele v zadnjem obdobju. Zgodilo se je namreč, da sem se pred kakimi petnajstimi leti lotil pisanja časopisnih podlistkov in radijskih oddaj o svojih potovanjih, pri tem opraviću pa me je prevečevalo neko čudno nelagodje. Bolj ko sem pisal, bolj sem se zavedal, da mi opisovanje mnogih dogodkov, in sicer zelo pestrih dnevoov na tujih in neprijaznih tleh ne zadostuje več. Hotel sem več... Toda kaj? Kako uresničiti ta »več«?

Spoznanje ni prišlo nenadoma kot npr. Savlu na poti v Damask, temveč počasi in tipaje. Lotil sem se opisovanja tistega, kar sem čutil, to pa sem opravil s povsem svojim stilom. Nastala so opisovanja »potovanj k sebi«, s katerimi sem bil končno vsaj delno zadovoljen. Pot je bila načeta, toda težka, strma pot. Nisem imel pisateljskih vzornikov, spodbude »uradnih« literatov ni bilo, pa sem vseeno rinil naprej sam s svojim »spoznanjem«, ki sem ga vse bolj oblikoval v svoj literarni kredó. Vedro sem beležil svoje potopise in ob tem menil, da bi lahko vsaj nekoliko zvišal nivo svojega pisanja. Ob razmišljanju o tej samosvoji poti sem se zavedal, mimo poceni retorike, da je literatura prispodoba življenja samega. Seveda nisem bil ne prvi ne zadnji, ki se tega zaveda, vendar je bilo ključno spoznanje to, da je moja, ponavljam, moja literatura, prispodoba le mojega življenja. Iz tega je izhajalo le eno, edino: v literaturi moram po svoji poti, če mi je že usojeno, da moram tudi v življenju po svoji.

In sem se torej vprašal, zakaj potujem (plezam po Himalaji ipd.), in zakaj pišem (berem, razmišljam, teoretiziram). Odgovor bi bil predolg in preveč zapleten, verjetno pa ga še nisem povsem razčistil, saj bi bilo dokaj banalno, če bi odgovoril, da je literatura življenje (ker je to le delno res), dobro pa vem, kje je povezava med mojim pisanjem in potovanjem, najširše vzetim seveda. Slednje je le zunanji okvir tistega dogajanja, ki se odvija v meni, ga poganja naprej, mu daje popra in soli, vode in kruha. To, kar se dogaja v meni, pa je edino resnično življenje, za katerega morda domišljavo menim, da ga je vredno opisati, ali pa čutim neko povsem notranjo subjektivno potrebo, da zabeležim njen potek.

To je torej bil moj teoretični kredó, ki sem ga javno prikazal tudi na kongresu slavistov v Bohinjski Bistrici leta 1987 s posegom z naslovom »Dileme planinskega pisanja«, na katerem sem začrtal svojo pot. Trdil sem, da je planinska literatura, in pri tem sem mislil tudi na potopisno, polnopravna literarna zvrst, le in kolikor ne opisuje zunanjih dogodkov, ki so v glavnem »herojski« (težko preplezan raztežaj, smrtna nevarnost v steni, strašna nevihta, ipd.), temveč tisto, kar se v človeku ob teh silovitih zunanjih pretresih dogaja. Le v takem okviru, ki seveda velja za čisto vse literarne zvrsti, lahko postane alpinistična (in potopisna) prava, resnična literatura.

Smer je bila torej nakazana, sedaj pa se je je bilo treba držati. Šel sem v Karakorum, »junaško« osvojil osemtisočak Broad Peak in napisal knjigo Zvezdnate noči. Niso me zanimali zunanji dogodki, pa čeprav so bili tragični, torej »epski«, saj je recimo samo na sosednjem K2 umrlo trinajst alpinistov, temveč sem natančno opisal vsak vzgib svoje duše ob teh zunanjih udarcih. Kaže, da sem, vsaj po sprejemu knjige od kritike in bralcev, v takem pisanju uspel. Spet sem šel v Himalajo, tokrat na Mount Everest. Nastal je roman Biseri pod snegom, ki je še korak naprej v primerjavi z Zvezdnatimi nočmi. Tu je zunanje dogajanje skoraj popolnoma zabrisano, zato pa je notranje toliko bolj živo in valujoče in naposled doseže svojo končno katarzo. Toda tudi zunanji okvir ima svoj bistveni pomen, saj bi brez tega niti notranjega ne bilo.

Tu moram nujno omeniti še drugo knjigo – poleg potopisne povesti Srečanje nikjer, ki je nastala ob mojem potovanju v Izrael leta 1975 in je pravzaprav še jecljajoč, a pristen predhodnik obeh romanov –, in sicer zbirko novel Prazne sobe, ki bo v kratkem izšla pri koprski založbi Lipa. Gre za kratke pripovedi z mojih

potovanj, v glavnem v Južno Ameriko, pa tudi recimo v Rim ali v ... Trst, v katerih se točno držim svoje literarne poti. Močan zunanji, čustveni šok (srečanja z najrazličnejšimi razcapanci in izobčenci, pa tudi notranje čudovitimi ljudmi), ki ga nato ponotranjim, to kombinacijo pa spravim na papir.

Ne vem, do kdaj bom potreboval za svoj literarni navdih te zunanje pretrse, ki jih lahko predstavljajo ekstremne ali nenavadne situacije v neznanem mestu ali neznaneni steni. Vseeno bo, kot za vsako stvar, naposled prišel čas verjetno navidezne pomiritve, in takrat bo moje pisanje bogato zajemalo iz spominov, pa tudi iz nenavadnih situacij ... doma. Saj jih imamo toliko takoj za vogalom: ni potrebno, da grem v Himalajo ali Južno Ameriko ...

In smo že pri vprašanju sloga. Dolgo sem ga iskal in se dotipaval do njega, sedaj pa ga še vedno ustvarjam in gradim. Moje hlastanje po življenju se seveda zrcali v hlastanju po besedah, po dolgih stavkih, po grmadenju dogodkov, ki se komaj dohitevajo, in misli, ki se še nedorečene prevesijo v druge, in te še nedodelane v naslednje in naslednje. Ta slog menim, da je še kar originalen, še kar moj, pa čeprav se neizogibno čuti vpliv vsega mojega branja vsevprek. In tako se zavedam, da imajo Zvezdne noči in Biseri pod snegom, pa tudi Prazne sobe, dosti elementov sodobne literature, predvsem pa »moderna romana« in »toka zavesti«, pa tudi nekaj akcijskega eksistencializma in ne nazadnje fantastičnega realizma (ko se recimo v Karakorumu pogovarjam z zvezdami in ko v Himalaji živim tudi v vzporedni, sanjski dimenziji), ki je tako značilen za sodobne južnoameriške avtorje.

Sicer pa pri tem ne smem pozabiti nekega drugega nujnega elementa. Kot vsi literati (ali vsaj menim, da vsi), imam polne, gosto popisane zvezke, v katerih so zabeležene misli, sugestije, ideje, učinkovite stavke in pač vse, za kar sem menil, da mi bo nekega dne rabilo pri pisanju. Te misli sem začel zapisovati tam okoli leta 1975 (takrat sem tudi opravil svoje prvo veliko potovanje, in sicer v Izrael!), zvezkov pa se je v tem času nabralo ničkoliko. Ko sem pisal svoje novele in romane, sem seveda ves čas segal po teh zvezkih, kar pomeni, da tisto, kar recimo v Biserih pod snegom razmišljam v baznem taboru pod Everestom, ni samo moje takratno razmišljanje, temveč tudi prejšnje (ali kasnejše), za katere se mi je zdelo primerno, da ga vključim v literarni tok romana prav na tisto mesto.

Zato svoji daljši knjigi imenujem roman in še dodajam »na alpinistično tematično«. Te misli, ki jih zapisujem v zvezke, pa nastajajo v glavnem ob sprehodih, v barjih, med vožnjo z avtomobilom, dosti tudi med tekom ali hojo po Krasu. Nastale sugestije nato sproti zapisujem na listke, ki jih nato prepisujem v omenjene zvezke. Ti zvezki, ki dobijo čisto vsak dan svoj stavek ali celo stran (večkrat jim priložim kake časopisne izrezke ali fotokopije iz knjig), so nato moj zaklad, navdih in posoda, iz katerih, kot rečeno, bogato zajemam. Imam pa tudi zvezek za neznane, manj znane ali učinkovite ter nenavadne besede, za sinonime in tučke, za narečne ali žive izraze ipd. Nadalje imam zvezek, v katerem so zapisane misli o stilu ter čisto esejistična in filozofska razmišljanja. Sicer pa, verjetno nič novega za književnike.

Kdaj pišem? Nekoč me je imela v zakupu noč, ker sem pač trdil, da je vsaka ura iztrgana spanju pridobljena za osebno izpopolnjevanje, branje, pisanje, razmišljanje. Časi se spreminjajo, in tisto, kar sem delal pred desetimi leti, mi je danes zelo otežkočeno. Menda je res tisto od zdravja, let itd. Spominjam se, kako sem nekoč odhajal na večerno izmeno na dnevnik ob peti uri popoldan, delal redno prek polnoči, se nato napil kave in bral do naslednjega popoldneva, ko sem spet odšel na delo. To sem počenjal kot pravilo dvakrat na teden več let zapovrstjo. Sedaj ni več tako. Sedaj nujno potrebujem noč za spanje, da si nabere energije za naporen jutrišnji dan. Kaj hočemo, leta minevajo za vse ...

Zakaj sem relativno pozno prišel do literarnega »uspeha« ali, bolj skromno, priznanja za svoje pisanje, razlogov je več. Mimo tega, da nimam ne »pisateljske face« ne izraza (naj mi kdo dokaže, da to ni važno!) ne pisateljskega značaja, saj se ubadam s preveč stvarmi, pisatelj pa mora biti, po splošnem mnenju le... pisatelj in nič drugega, je dosti k temu prispeval intelektualni dvom, ki sem ga že opisal (iskanje stila in sploh vprašanje: sem res pisatelj? Do pritrdilnega odgovora sem se prebil šele pred kratkim, ko sem se zavedel, do kakšne mere doživljam literaturo), pa tudi neko čisto praktično dejstvo. Novinarski poklic mi namreč dopušča zelo malo prostega časa, pa me tudi psihično zahteva vsega zase.

Zgodilo pa se je, da so se pred leti začele težave pri Primorskem dnevniku, kjer sem bil dolga leta stalno zaposlen kot časnikar, težave pa so »rešili« tako, da so nas nekaj (glej čudo: vse tri književnike – Aceta Mermoljo, Marija Čuka in mene) pometali na cesto, kamor smo trdo pristali brez posebnih perspektiv. Ker po karakterju hočem vsako negativnost spremeniti v pozitivnost, sicer se frustriram, sem svojo več kot dveletno Kalvarijo brezposelnosti (sedaj sem spet stalno zaposlen, in sicer kot časnikar na slovenskem odseku deželnih poročil RAI – Radiotelevisione Italiana) izkoristil za pisanje. V tem času sem ustvaril marsikaj. Biseri pod snegom so nastali v tem obdobju, imam pa tudi še kar zajetno »zalogo« za prihodnost, ki je nastajala prav v tem vmesnem času. Omenil bi vrsto novel in celo roman, s katerim sem zelo zadovoljen. Drugega o tem ne bom povedal, ker nočem prehitovati časa. O njem lahko rečem le, da sem pri njem že prešel fazo iskanja stila in potrebe velikih zunanjih okvirov za opisovanje notranjosti protagonista in sploh poteka fiktivnih dogodkov, čeprav nekaj tega seveda še ostaja. Sicer pa vsak pisatelj piše svoj roman vse življenje...

Iz svojega »brezposelnega obdobja« sedaj bogato zajemam in bom še zajemal. Konec oktobra bo predstavitev italijanskega prevoda Zvezdnatih noči – *Le notti stellate*, ki bodo izšle pri agilni furlanski založbi Campanotto Editore, ki ima izreden posluš za Slovence, decembra spomini Zorka Jelinčiča – mojega očeta, ki je bil eden od ustanoviteljev TIGR-a (delo sem uredil skupno s sestro Rado in ima naslov »Pod svinčenim nebom«), prihodnje leto na spomlad pa bo, kot že rečeno, pri Lipi izšla zbirka novel Prazne sobe. Za naprej še nočem preveč govoriti, sicer pa sem se z romanom že zarekel, poleg tega pa so že prevedeni v italijanščino Biseri pod snegom, v predalu delovne sobe pa imam še marsikaj drugega. Sicer pa, vsaka stvar ob svojem času, to pa morda le v dokaz, da se da tudi še tako neugodnost, kot je brezposelnost, prav dobro izkoristiti...

In sedaj? Še vedno čutim v sebi tisti nemir, ki je, vsaj po mojem mnenju, nujen za ustvarjanje literarnega teksta, pa tudi tisti dvom, ki ta nemir usmerja. Še vedno pišem listke s sugestijami in zamislimi, ki jih nato uporabljam v svojem literarnem delu, ter jih izpisujem v zvezke, ki jih nikakor ne dohajam, saj imam materiala za deset ali dvajset knjig. Še vedno divje in nenasitno berem knjige, še vedno pišem knjižne recenzije in eseje ter gledališke kritike. Svoje tekste, ki me zvesto čakajo v predalu, stalno dodelujem, spreminjam in posodabljam, dokler ne bo nastopil čas objave. Še vedno se sprehajam po ulicah, mestnih predelih in parkih, kamor ambientiram svoje novele in povesti, še vedno si na vse mogoče načine, z branjem časopisov in revij, z ogledovanjem fotografij in diapozitivov, pa tudi mimoidočih na ulici, s poslušanjem glasbe ali gostobesednega sogovornika in sploh opazovanjem vsakdanjega življenja ustvarjam atmosfero, ki jo nato prenašam na papir, ker je navsezadnje literatura pravzaprav le to: ena od toliko oblik življenja in le od tebe, ki jo ustvarjaš, je odvisno, koliko lepote je v njej...

BISERI POD NEGOM

UMOR POD K2

V velikem šotoru imam pred sabo tri knjige, pa ne vem, za katero bi se odločil. Poleg njih je še dnevnik, ki ga hranim kot nekaj najbolj dragocenega, ob meni pa so prijatelji, ki kartajo. Kot v igri kart razvrstim knjige pred seboj, nanje pa položim dnevnik. Simbolika: bo iz dnevnika nastala knjiga? Bo, če bom vanjo vdihnil dušo. Pri tem se spomnim na prijatelja, nekoč vrhunskega alpinista, danes priznanega sociologa, ki mi je pred časom prepričano razlagal: »Veš, vsi, ki hodimo na odprave, menimo, da moramo napisati knjigo prav o poteku odprave, in smo skoraj prestrašeni, če se zavemo, da smo se le za las odmaknili od tega namena. Jaz pa mislim, da to ni tako nujno. Kaj pa lahko sploh še napišemo o odpravah? Saj vsi premlevajo popolnoma iste stvari: najprej pripovedujejo o neskončni hoji z nosači, nato o osvajanju gore, o velikih in majhnih tragedijah, vedno začinjnih z osebnimi junaštvimi avtorja, nato pa o otožnosti odhoda in o obljubah, da se bomo še vrnili v tiste čudežne kraje. Vse to postaja vse bolj nezanimivo, puščobno in dolgočasno, ker je vedno tako podobno. V literaturi pa moramo biti pogumni. Ničesar se ne smemo prestrašiti...«

Takrat mi je prijatelj dejal: »Vidiš, ti, ki si bil v Karakorumu, bi lahko napisal kako kriminalko, ki bi se dogajala na ledeniku Godwin Austin. Naslov bi lahko bil „Umor pod K2“ ali kaj podobnega. Veš, kako zanimivo bi bilo! Česa takega ni še nihče napisal in vsi bi to brali. Pa nikar ne misli: taka knjiga bi lahko imela veliko literarno vrednost – to je odvisno samo od avtorja. In v tako knjigo bi lahko vtikal vse izkušnje, ki si jih doživel v Karakorumu, vsa svoja opazovanja, sklepe in psihologijo ljudi, ki se pehajo za osem tisočaki. Morilec bi bil lahko temačen Čeh ali Poljak, umorjeni pa recimo flegmatičen Anglež ali veseljaški in skrivnostni Američan. Še Slovence bi lahko vtaknil vmes kot vezni člen. Najprej bi vsi mislili, da gre za zavist med alpinisti, nato pa bi se zadeva razširila in odkrilo bi se, da gre za tatvino nove superlahke zlitine za cepin ali dereze, ki še ni patentirana, ta patent pa bi veljal milijone. Umori bi se začeli že v Islamabadu ali Ravalpindiju, nato bi še odkril, da je s to novo revolucionarno zlitino povezana široka mreža prekupčevanja z mamilami, v katero bi bili vpleteni tudi alpinisti. Veš, kako imenitna knjiga bi to lahko bila! Ti pa pišeš o vzponih, znoju, naporu in o zmagah nad goro...«

Takrat me je prijatelj pogledal in oba sva se široko zasmejala. Nato sva še dolgo govorila o tem norem načrtu in se nato oba strinjala, da je v vsaki norosti kal resnice, ki bo nekega dne prišla na dan. Bolj ko sem na to mislil in v raznih kombinacijah razvrščal knjige pred seboj, bolj sem se nagibal k temu, da zamisel nikakor ni slaba in da je prijatelj v šali povedal veliko resnico. Neskončne so poti literature...

FELIPE IN NJEGOVI

Vsaka himalajska odprava ima svojega Felipeja. Felipe baskovske odprave na Everest je 46-letni... Felipe. Izredno bister, tenkočuten, dober in duhovit človek, ki nosi v sebi ustvarjalni nemir, tako da počasi okuži vse tiste, ki so okrog njega. Značilno za vse Felipeje je, da so videti veliko mlajši od svoje dejanske starosti, in

baskovski Felipe ni izjema. Njihova želja po polnem življenju pa jih je že speljala na vse konce sveta.

Ko se zvečer sproščeno pogovarjamo v velikem šotoru, nam Felipe razlaga, da se poleg plezanja posveča vsem dejavnostim, ki imajo v sebi kal in nadih pustolovščine. Tako se je že s sanmi in psi odpravil prek Grenlandije, Silva pa je skoraj mimogrede vprašal, ali bi šel z njim čez Antarktiko. Organizacija načrta, denar, čas in drugo ni pomembno. Za felipeje je pomembna ideja. Vse drugo pride kar samo. Vendar pa felipeji niso sanjači. Svoje načrte vedno uresničujejo. Prepričan sem, če baskovski Felipe ne bo prečil Antarktike s Silvom, bo to izpeljal s kom drugim, razen če ga ne bo v tem času zamikala kaka druga pustolovščina, še dosti lepša in privlačnejša od te.

In tako je Felipe prišel do svojih šestinštiridesetih let, ne da bi se bil zavedal, da leta tečejo. Ostal je mlad v duhu, to pa se mu pozna tudi na obrazu in v očeh. Papirnatih in modrih nagnjenj modernega norega sveta ne pozna. Beseda kariera mu je neznana, ne ve, kaj je poza, beseda denar pa mu pomeni le toliko, kolikor ga pač potrebuje, da pripravi svojo naslednjo pustolovščino.

Seveda hočem vedeti, ali je Felipe res... felipe, torej pošten in dosleden s seboj in z drugimi do skrajnosti, pa ga vprašam, kako se preživlja, kaj dela, da si služi svoj vsakdanji kruh. Mnogokrat so me namreč razni felipeji tudi razočarali. Kadar so mi namreč razlagali, kaj vse počenjajo, na vprašanje pa, kako živijo, so mi nedolžno odgovorili, da jih preživljajo bogati starši ali pa garaška žena, ki služi denar zato, da bi se lahko njen mož »junaško« potikal po svetu.

Baskovski Felipe pa me ne razočara. Nima bogatih staršev, ki bi ga preživljali, ni po bogati teti podedoval graščine ali »barke« denarja, pa tudi ne živi od ženinega denarja, ker pač ni poročen. Moj Felipe pozimi dela kot smučarski učitelj, kadar pa ni na odpravah ali na osebnih pustolovščinah, vodi trekinge. No, to mu rad verjamem. Dosti je takih in so spoštovanja vredni ljudje. Njihov delavnik ni dolg osem, temveč deset, dvanajst, petnajst, nemalokrat tudi dvajset ur. Njihovi delavniki nimajo urnika. Zaženejo se v delo in ga odložijo šele, ko je zares končano.

Problem felipejev je, koliko let lahko zdržijo, dokler ne postavijo, po strogih pravilih družbe, ki upošteva le delovno učinkovitost in v kateri za sanjače ni prostora, »glave na mesto«.

No, nekateri felipeji se nikoli ne »zresnijo« in živijo v svojih sanjah prav do konca življenja. Tudi baskovski Felipe je tak. Kar verjamem, da ga bom še srečal čez deset ali dvajset let, kako se bo, prav tako mlad kot danes, podil s težkim nahrbtnikom po Himalaji, hitel s psi prek severnega tečaja, plul z jadrnico prek oceana ali pa odšel peš prek največje puščave na svetu.

Sij v njegovih očeh pa ne bo nikoli ugasnil. Še vedno bodo v njih vsi odenki modrine tega neba, poleg tega pa neverjetna toplota in dobrota, kar ga bo seveda drago stalo v družbi, kjer je dobrota greh in vedrina bogokletstvo in je čir na želodcu simbol uspeha in učinkovitosti.

Še naprej mu ne bo lahko, vendar bo toplota v očeh vedno premagala čir, sanje pa stres in hlepenje po karieri. In dotlej bo imel Felipe vedno prav...

ŠERPA PINZU

Vsi naši višinski nosači, skupno jih je deset, so prijetni in prijazni, najprijaznejši pa je Pinzu. Spi v šotoru s Sergiom. Kot vsi šerpe namerava čez nekaj let opustiti ta nevarni in do skrajnosti izčrpavajoči poklic in odpreti majhen hotelček-

lodž na obronkih Himalaje ali pa šerpovsko trgovino z alpinistično opremo v Katmanduju.

Nikoli ne sili v ospredje, zato še ni postal sirdar, vodja nosačev, kar bi po dolgoletnem stažu že lahko bil. Pinzu je namreč že sedemnajst let višinski nosač, nikoli pa še ni prišel na vrh Everesta, čeprav je za to dovolj sposoben. Zaradi tega tudi ne zasluži toliko kot drugi, saj ima nošnja na večjih višinah večjo veljavo, predvsem pa je denarno donosnejša, v glavnem pa so si jo zagotovili bolj stremljivi nosači. Nekateri nosači si odprejo lodž že z denarjem, ki so ga prislužili v petih letih nošnje, Pinzu pa bo morda po dvajsetih.

Nič za to. Pinzu zaupa usodi. Je najbolj veren od vseh naših šerp in kadar gre na goro, ima na nahrbtniku vedno pripeto sveto Budovo podobo. Sergio pravi, da potem, ko se odpravi spat, moli še dolgo v noč. Kot skoraj vsi šerpe je budist, pa tudi fatalist, s svoje davne poti na Everest pa ima za sabo žalostno zgodbo.

Pred leti sta bila Pinzu in njegov brat močna in zanesljiva višinska nosača. Marsikatera odprava ju je hotela imeti, saj sta bila prisrčna fanta, ki se nista otepala niti najtežjega in najbolj nehvaležnega dela.

Prišel pa je eden od usodnih dni, ko se zdi, da ne odločáš o ničemer, zate izbirajo višje sile, proti katerim nimaš moči, pa naj so to bogovi, duhovi ali višja energija.

Pinzu se je z bratom vzpenjal po Ledenem slapu in nič ni kazalo, da bi se moralo zgoditi kaj usodnega. In vendar... Ko se je Pinzu, ki je hodil spredaj, sredi Slapu nenadoma ozrl kot v hudi slutnji, se mu je v trenutku zazdelo, da se mu podira svet na glavo, takoj nato pa, da je zapadel v hude moreče sanje, iz katerih ni izhoda: brata ni bilo od nikoder! Kot da bi se bil razblinil v zraku, kot da bi bil prešel v druge svetove, kjer obstaja le duh in je telo nekaj minljivega.

Zaprl je oči in jih nato široko razprl, kot bi upal na čudež – skrajno možnost bratove rešitve: toda brata kljub temu ni bilo od nikoder. Nevidno in neslišno je strmoglavil v eno od orjaških potuhnjenih razpok, ki zevajo v tej stalno se premikajoči ledeni gmoti. Nihče ga ni več videl...

Odtlej Pinzu še bolj odločno, vztrajno in prepričano žebra svojo molitev k bogovom, kadar stopa prek Ledenega slapu, in ne odneha, dokler ni Slap za njim. Takrat se resnično oddahne, saj lahko vsak korak skriva zasedo, ki je ugonobila njegovega brata. Snežna pot, pod njo pa skrit prepad, ki se je morda odprl prav te dni, da bi zadostil svojemu nenasitnemu pohlepu po človeških življenjih. V Ledenem slapu pod Everestom je svojo pot končalo veliko šerp, zato mu izkazujejo tako spoštovanje. Tudi zaradi spomina na Pinzujevega brata, ki je nenadoma kot izpuhtel in odšel v drugo razsežnost, kjer ostane le spomin.

Sicer sem Pinzuja prvič opazil in se z njim pogovoril ob dogodku, pri katerem mi je bilo neprijetno. Nekega dne sem ga namreč videl, kako pere Sergiovo perilo. Ko sem se pozanimal, kako in kaj, je moje začudenje, nato pa ogorčenje raslo. Sergio je namreč Pinzuju dal sto rupij, kar je za njihove razmere čedna vsota, da mu opere nekaj perila in obleke. Sto rupij: enodnevni zaslužek nižinskega nosača.

Ob ogorčenju na soplezalca sem se zamislil. Pinzu je Sergiovo perilo prav divje obračal v vedru in je bil verjetno tudi zadovoljen, da je z relativno malo dela zaslužil toliko denarja. Pri tem pa sem pomislil na ponižanje, da si šerpa služi vsakdanji kruh s pranjem perila enega od naših alpinistov. Ob tej misli mi je bilo zelo nelagodno, občutki pa nikoli ne varajo.

In vendar, morda obstaja tudi druga resnica. Domislil sem se namreč, kako sem se pred leti podil po Indiji. Pot me je zanesla v Kalkuto, tam pa se mi je, ko na to še nisem bil pripravljen, nenadoma ponudil kuli, da me s svojo rikšo, ki jo vleče

z rokami, za majhen denar popelje kamorkoli. Brez pomišljanja sem odbil, saj se mi je zdela misel, da me bo vozil človek s svojimi nogami, dobesedno neznosna. Zdelo se mi je celo, da je to klasičen primer izkoriščanja človeka po človeku.

Vendar ko sem rikšarja zavrnil, je tudi luč v njegovih očeh ugasnila. Nadejal se je zaslužka, pa se je moral odpovedati temu upanju. Z očmi me je rotill, naj me vendar popelje, jaz pa sem ga – tega sem se žal prepozno zavedel – nečloveško in kruto zavrnil zaradi svoje ... pretirane človečnosti.

To napako sem popravil nekaj dni kasneje v New Delhiju. Z veseljem sem najel rikšarja, med vožnjo pa je možakar veselo prepeval ...

Kaj pa, če je imel tudi v tem primeru Sergio prav in je le moja občutljivost neprimerna za te kraje in napačna za to miselnost? Vendar – kaj pravi pregovor? Ne želi drugemu tistega, kar si ne bi želel, da bi drugi naredili tebi. Jaz ne bi šerpi nikoli pral perila, pa naj me ustrelijo. Resnica ima torej vedno dva obraza, oba pa sta tudi vedno enako resnična ...

ISKANJE STVARNOSTI

Odpravim se na ledenik za bazo, da bi poiskal okostnjak. Nočem ga najti. Pod pretvezo iskanja se hočem sprehoditi po ledeniški groblji, za katero sem vedel, da mi bo pripravila raznovrstna presenečenja. Hotel sem dobiti nekaj, kar bi me spet postavilo na trdna tla, nekaj podobnega kot okostnjak, morda pa le spomin iz preteklosti.

Hočem najti kakšno razdejanje, ki bi mi pred oči pričaralo divji himalajski vihar, ki buta v našo nemoč in odnaša šotore, ki trga vrvi in zabrisuje sledi, ki tuli skozi meglo in para možgane. Želim si šoka, da bi okostnjak postal resničen, vsakdanji, nekaj, kar ni izjema in spada v pravila igre, ki jo igram. Nekaj, kar bi mi neprijeten okus v ustih, ki sem ga dobil ob novici o okostnjaku, spremenilo v sicer vznemirljiv dogodek trenutne vsakdanjosti, ki je na tem ledeniku in ne lebdi nad njim.

S tesnim srcem zakoračim na enega od ozkih morenskih pasov med vrstama visokih ledenih vzpetin. Pet, deset, tudi dvajset metrov. Za trenutek pomislim, da bi se vrnil po dereze, vendar se nočem vračati. Le previden bom. Če ne bo šlo naprej, ne bom silil prek seraka v naslednji morenski pas, temveč se bom kratko malo vrnil.

Sem v nezemeljski pokrajini. Korak je čedalje bolj počasen. Bojim se tistega, kar me čaka za ovinkom: resničnosti. In vendar naredim odločilen korak in se naposed najdem pred prizorom, ki sem ga iskal in tudi pričakoval. Dolina se naenkrat razširi, da se najdem v petdeset metrov širokem amfiteatru, ki ga obkrožajo visoki in strmi ledni odlomi, ki izzivalno stegujejo svoje konice v nebo. In v amfiteatru pravo razdejanje: strgani šotori, stare konzerve, porabljene kartuše, konci prastarih in preperelih vrvi, kosi blaga, puhovk, zlomljene šotorske palice, scefrane rokavice, razbita očala.

Ogledujem se naokoli. Prav gotovo je okostnjak lahko tukaj ... ali kje drugje. To ni niti pomembno. Iskal sem razdejanje in razdejanje sem tudi našel. Hotel sem trdo pristati na trda tla in sem še vedno brez sape. Tudi to je moja sedanja resničnost. Tudi in večkrat predvsem ta. Razdejanje, ki diši po neuspehu in smrti. Do sedaj sem videl le urejene šotore in žive ljudi, ki so korakali in postavili vse na kocko za bližnji uspeh. Sedaj vem, da je nekje tu že zdavnaj mrtev človek in raztrgani šotori, ki jih je sem nametala usoda, odložil orkanski veter ali pa golo naključje.

Toda zakaj sem si želel pogleda na to razdejanje? Ker sem hotel spet stopiti v resničnost, ki se mi je izmuznila med prsti. To pa sem lahko storil le s pretresom. Nenadoma sem se spomnil, da potrebujem pretrese, če hočem nadaljevati pot, na katero sem stopil. Na trdo pot ni mogoče stopiti nalahko: to sem pozabil. Starejši ko si, vse bolj si želiš položnejših poti, po katerih lahko stopaš vse bolj nalahko. Vse bolj tvoje oči izgubljajo blesk daljnih obzorij in odsev prostranih morij, toliko bolj mora biti morje razburkano, če hočeš preživeti prihod zavedanja, da je vsakemu namenjeno odhajanje.

Spomnim se, kako sem se odpravil na najbolj divje potovanje, kar sem jih kdaj opravil, skozi pragozdove in prek območij, v katera ne sme stopiti tujec, skozi države, kjer ne vedo, kaj pomeni beseda demokracija, in še niso nikoli videli človeka z bledo poltjo, skozi revščino, kjer kraljujeta nasilje in obup, samo zato, ker sem se doma nekega jutra zavedel, da ni več sija v mojih očeh, da so moji gibi čedalje bolj rutinski in moje želje zmerom bolj vsakdanje.